

ВІДГУК
офіційного опонента
д.е.н., професора, професора кафедри менеджменту охорони здоров'я та
психології
Одеського національного медичного університету
Борщ Вікторії Ігорівни
на дисертаційну роботу Кудим Ольги Вікторівни на тему:
«Формування та розвиток ринку медичних послуг національної
економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 - Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність теми дослідження. Трансформація національної економіки України в умовах тривалих безпекових викликів зумовила зміну парадигми сприйняття системи охорони здоров'я, яка еволюціонувала від суто соціального сектору до стратегічного драйвера економічної безпеки, важливої складової збереження цілісності національної економіки та її потенціалу для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку України. Ринок медичних послуг сьогодні функціонує в умовах безпрецедентного деструктивного навантаження: масових міграційних процесів, руйнування інфраструктури та дефіциту Програми медичних гарантій через мілітаризацію державного бюджету. У цих обставинах наукове обґрунтування напрямів подальшого розвитку ринку медичних послуг, нарощування його конкретного потенціалу є актуальним і становить як науковий, так і прикладний інтерес.

Актуальність дослідження підсилюється його зв'язком із державними стратегічними та програмно-цільовими документами України, який має системний і глибоко інтегрований характер, що підтверджує його високу суспільно-економічну значимість і прикладну орієнтованість. Концептуальна архітектура роботи безпосередньо впливає із завдань Національної економічної стратегії на період до 2030 року, де модернізація ринку медичних послуг розглядається не лише у площині соціального вектору, а як стратегічний пріоритет розвитку людського капіталу та активізації інвестиційних процесів. Дисертаційне дослідження О. В. Кудим є вагомим

внеском у реалізацію Стратегії розвитку сфери охорони здоров'я до 2030 року. Введення в науковий обіг індексу телемедичної конверсії та обґрунтування демпфуючого ефекту цифрового менеджменту концептуально підтримують державну політику цифровізації галузі в межах розвитку Електронної системи охорони здоров'я (e-Health). Також розроблені здобувачкою рекомендації щодо оптимізації Програми медичних гарантій шляхом розщеплення платіжних пулів пропонують дієвий інструментарій для реалізації завдань Кабінету Міністрів України стосовно забезпечення фінансової стійкості системи охорони здоров'я в умовах макроекономічної нестабільності та бюджетних обмежень воєнного періоду. Таким чином, дисертація О. В. Кудим є логічним науковим продовженням та інструментальним забезпеченням реалізації ключових державних доктрин, спрямованих на формування конкурентоспроможного, просторово збалансованого та соціально ефективного ринку медичних послуг в Україні.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота О. В. Кудим є складовою науково-дослідної роботи Західноукраїнського національного університету за такими темами: «Механізм активізації бізнес-середовища як суб'єкта трансформації міст України на засадах сталого розвитку та впровадження смарт-технологій (державний реєстраційний номер 0119U101365), в рамках якої здобувачем запропоновані підходи до забезпечення збалансованого розвитку ринку медичних послуг регіону; «Формування медико-прикладного інструментарію управління розвитком закладів охорони здоров'я в умовах війни та повоєнного відновлення» (державний реєстраційний номер 0123U101891), в рамках якої напрацьовані алгоритми вдосконалення управління та контролю якості надання медичних послуг, реалізації потенціалу міжсекторного партнерства; «Конкурентне позиціонування закладу охорони здоров'я на ринку медичних послуг» (державний реєстраційний номер 0123U104336), в рамках якої напрацьовані пропозиції щодо оцінювання конкурентного потенціалу

медичних закладів на ринку медичних послуг; «Менеджмент та публічне управління в умовах трансформації» (державний реєстраційний номер 0123U103562), в якій здобувачем обґрунтовані концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку ринку медичних.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій. Комплексний аналіз дисертаційного дослідження Ольги Кудим дозволяє констатувати високий рівень обґрунтованості та достовірності всіх сформульованих наукових положень, теоретичних висновків і прикладних рекомендацій. Робота відзначається внутрішньою єдністю, системністю викладу та суворим дотриманням академічної логіки, де кожен наступний етап дослідження є логічним продовженням попереднього. Наукові положення та висновки дисертації базуються на глибокому аналізі фундаментальних праць світових та вітчизняних вчених.

Обґрунтованість наукових положень дисертації зумовлена оригінальністю використаного методологічного апарату дисертаційного дослідження, який полягає у відході від традиційного, суто дескриптивного (описового) аналізу системи охорони здоров'я та переході до поліцентричної, інструментально-доказової парадигми дослідження ринку медичних послуг як складної, динамічної економічної екосистеми. Авторка продемонструвала високу дослідницьку культуру, синтезувавши класичні макроекономічні підходи з новітніми методами просторового аналізу, цифрової метрики та мікроекономічного моделювання поведінки суб'єктів ринку.

Достовірність результатів забезпечена комплексним застосуванням специфічних наукових методів бібліометричного аналізу, ГІС-картографування, економетричного та структурно-функціонального моделювання.

Емпірична база дослідження є репрезентативною та охоплює офіційні дані Державного комітету статистики, дашборди НСЗУ, Міністерства охорони

здоров'я, Міністерстві фінансів України, Департаментів охорони здоров'я Тернопільської ОВА, Хмельницької ОВА, Львівської ОВА, фінансову звітність закладів охорони здоров'я різних форм власності.

4. Наукова новизна отриманих результатів та її оцінка

Дисертація Кудим О.В. характеризується високим рівнем наукової новизни, містить низку вперше розроблених положень та суттєвих удосконалень існуючих підходів. Особливу наукову цінність роботи становить вперше обґрунтована концептуальна модель розвитку ринку медичних послуг національної економіки як цілісної, багаторівневої та динамічної архітектури, яка інтегрує превентивні, реактивні й проактивні стратегії, спрямовані на підвищення індексів конкурентоспроможності та досягнення європейського паритету приватного капіталу (п.3.3).

В роботі удосконалено науковий підхід до дослідження формування ринку медичних послуг як соціально-економічної, багаторівневої, інституційно-регульованої системи, що, на відміну від існуючих підходів, поєднує процесний, інституційно-трансформаційний, територіально-реформаційний, конкурентно-сегментний, маркетинговий, цифровий, організаційно-управлінський та економіко-фінансовий підходи (с.56-62, 68-73, 76) та представлений поетапною картою формування ринку медичних послуг та інституційною моделлю розвитку з виокремленням міжнародного, національного, регіонального, локального, професійно-громадського та мікро-рівнів (с.82-85, с.94-95).

Здобувачка значну увагу приділила поглибленню понятійно-категоріального апарату дослідження ринку медичних послуг в частині визначення сутності «кон'юнктури ринку медичних послуг» через синтез інституційного, макроекономічного маркетингового підходів, що дозволило показати вклад ринку у національну економіку, виявити просторову локалізацію та трансформацію попиту та пропозиції на ринку медичних послуг України, оцінити географічну щільність, територіальну доступність,

фінансову стійкість, просторову деформацію та поляризацію пропозиції на ринку медичних послуг (п.2.1).

Особливу наукову цінність становлять запропоновані організаційно-методичні підходи до оцінювання просторової кон'юнктури ринку медичних послуг на основі сформованої трирівневої матриці розрахунку інтегрального індексу, що синтезує щільність комерційної пропозиції, безпекову міграцію пацієнтотоків та фінансовий потенціал територіальних громад, що дозволило виокремити Західний, Центральний, Східний, Прифронтний кластери та зони «інфраструктурного стиснення» й «гіперконцентрації» (п.2.2).

Здобувачка значну увагу приділила вдосконаленню організаційно-наукових та методичних підходів до: оцінювання конкурентоспроможності ринку медичних послуг, які базуються на суб'єктно-інституційному, просторово-географічному, технологічному та фінансовому зрізах оцінювання і дозволяють оцінювати розвиток конкурентно-ринкової моделі функціонування ринку медичних послуг України (с.115-123); розрахунку трикомпонентного інтегрального індексу якості за методом середньогометричного зважування субіндексів інституційної відповідності, клінічної ефективності та пацієнтоорієнтованості (с.161-168) з розробкою матриці цифрових маркерів контролю якості за пріоритетними пакетами сформованої на ринку медичних послуг спроможної мережі (с.162).

В роботі обґрунтовано організаційно-наукові підходи до геопросторової декомпозиції ринкового середовища, що відрізняються від існуючих математичною фіксацією чистих втрат ефективності та введенням індексу цифрової зрілості (телемедичної конверсії), що створює аналітичну базу для оптимізації госпітальних округів без надлишкових капітальних інвестицій у фізичну інфраструктуру (с.120-123).

З метою поглиблення конкурентного потенціалу закладів охорони здоров'я в роботі значну увагу приділено поглибленню організаційно-регуляторному інструментарію розбудови міжсекторного партнерства в

охороні здоров'я як ключового фактору забезпечення якості та стійкості галузі в умовах воєнного стану (п.3.2) із системою ключових індикаторів ефективності (KPI) для оцінювання результативності роботи Департаментів охорони здоров'я ОВА в напрямі розвитку міжсекторного партнерства в сфері охорони здоров'я (с.258-260).

В роботі поглиблено організаційно-наукові засади до пролонгованого прогнозування структурних трансформацій ринку медичних послуг, модернізовано сценарний підхід до розвитку ринку медичних послуг національної економіки шляхом моделювання стагнаційного, помірною, технологічного сценаріїв через інтеграцію факторів капіталізації комерційного сектору та розрахунку точки паритету приватного капіталу, за якої досягається максимальний індекс конкурентоспроможності ринку медичних послуг (с.193-196).

Здобувачкою напрацьовані організаційно-наукові підходи до оптимізації економічного механізму ринку медичних послуг, шляхом інтеграції інструментів розщеплення платіжних пулів для легалізації співоплати за медичні послуги через медичні інформаційні системи, довгострокового інфраструктурного аутсорсингу непрофільних функцій комунальних лікарень за новим законодавством про публічно-приватне партнерство та діджитал-конверсії госпітального простору на базі технологій штучного інтелекту (п.3.3).

Наукову цінність мають поглиблені організаційно-наукові підходи до модернізації інституційного базису розвитку регіональних ринків медичних послуг в умовах децентралізації влади шляхом напрацювання прикладного інструментарію мінімізації інфраструктурних та міграційних ризиків; використання організаційно-управлінського механізму інтеграції приватного сектору та лікарів-фізичних осіб-підприємців до спроможної мережі госпітальних округів за допомогою розробленої дорожньої карти (с.220-222, табл.3.12).

Наукову та практичну цінність дисертації мають запропоновані

здобувачкою напрями інституційних зрушень у структурі витрат ринку медичних послуг, спричинених процесом автономізації закладів охорони здоров'я та запропоновані заходи з ліквідації функціонального дублювання медичних послуг і дублювання бюджетних видатків для профільних кластерів, а також програмні механізми до оптимізації мережі ЗОЗ Тернопільської області, які направлені на формування фінансово стійкої, пацієнтоорієнтованої та збалансованої спроможної мережі закладів охорони здоров'я регіону (пп.2.2, с.143-148, п.3.3).

Значну увагу в роботі приділено поглибленню наукових підходів до диференціації фінансування ЗОЗ, які передбачають залучення інструментів добровільного медичного страхування (ДМС) та програм цільового співфінансування шляхом уніфікації локальних медико-економічних стандартів та тарифікації медичних послуг, що не покриваються пакетами НСЗУ; створення брендингових страхових продуктів за принципом «НСЗУ+», де базове лікування фінансується державою, а дороговартісні покриваються за рахунок полісу ДМС; програм цільового співфінансування на рівні територіальних громад з використанням міжмуніципального пулінгу ресурсів та пайової участі через застосування моделей паритетного фінансування суміжних громад матеріально-технічної бази ЗОЗ; грантового співфінансування; впровадження локальних програм медичного співфінансування «Доступні ліки +» для паритетного відшкодування вартості специфічних лікарських засобів, які не увійшли до державного реімбурсаційного переліку (с.214-217).

5. Практичне значення результатів дослідження

Практична цінність роботи Кудим О.В. підтверджується розробкою конкретних прикладних рекомендацій, які вже знайшли впровадження у діяльності Департаменту охорони здоров'я Тернопільської ОВА (довідка № 2960/28-01 від 15.05.2026), КНП «Тернопільський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» (довідка № 32 від 15.05.2026) та у

приватному секторі (ТОВ «Клініка здоров'я м. Тернопіль»). Результати дослідження також успішно інтегровані в освітній процес Західноукраїнського національного університету.

6. Повнота відображення результатів у публікаціях

Наукові результати, які виносяться на захист, є власними напрацюваннями Кудим О.В. та повністю відображені у 16 наукових працях, з них: 6 публікацій, в яких відображено основні наукові результати, в тому числі 1 параграф у колективній монографії у співавторстві, 1 стаття у науковому періодичному виданні, який індексується в науково-метричній базі Scopus, 4 статей у наукових фахових виданнях України, 2 з яких одноосібні, 10 наукових публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг праць становить 5,47 друк. арк., де здобувачі належить 4,22 друк. арк. У спільних публікаціях чітко виокремлено авторський вклад.

Кількість публікацій відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Апробація результатів на 10 науково-практичних конференціях різного рівня свідчить про активну участь здобувача у науковому дискурсі. Загалом, кількість, структура, профіль та рівень наукових видань, у яких опубліковано основні положення роботи, забезпечують належну репрезентативність, верифікованість і наукову апробацію отриманих результатів.

7. Відсутність (наявність) академічного плагіату, компеляцій, фабрикацій та фальсифікацій. Дисертаційна робота Кудим Ольги Вікторівни на тему: «Формування та розвиток ринку медичних послуг національної економіки» відповідає принципам академічної доброчесності, що підтверджується відповідною довідкою про відсутність академічного плагіату. В змісті дисертації та наукових працях, які відображають отримані О.В. Кудим результати, відсутній академічний плагіат, компеляції, фабрикації та фальсифікації. Використані наукові напрацювання інших авторів,

нормативно-правові матеріали супроводжуються відповідними посиланнями на список використаних джерел.

8. Зауваження та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, необхідно висловити деякі зауваження дискусійного характеру:

1. При обґрунтуванні моделі інтеграції приватного медичного капіталу в систему публічних закупівель НСЗУ на засадах запропонованої концепції якості медичних послуг, що становлять загальний економічний інтерес (SGEI), авторці слід було детальніше окреслити потенційні корупційні ризики та бар'єри, які можуть виникнути на рівні регіональних КНП.
2. У межах запропонованого сценарного прогнозу розвитку ринку медичних послуг до 2030 року математично доведено доцільність досягнення паритету приватного капіталу на рівні 41,5%. Проте недостатньо висвітлено механізми захисту малозабезпечених верств населення від фінансової дискримінації в умовах такого активного зростання комерційного сектору. В умовах війни та падіння реальних доходів населення це може поглибити соціальну нерівність і обмежити доступ незаможних верств до високотехнологічної медичної допомоги.
3. Оцінюючи «маркетингову асиметрію якості», авторка зазначає, що приватні заклади акумулюють більші фінансові потоки при нижчих показниках клінічної результативності. Було б доцільно розширити інструментарій нівелювання цієї асиметрії не лише через систему e-Health, а й через прямі важелі впливу споживачів.
4. Авторка пропонує використовувати просторове планування на основі концепції «Цифрових двійників» та діджитал-конверсію госпітального простору за допомогою ІІІ. Варто подискутувати, наскільки реалістично реалізувати такі наукомісткі технології в депресивних периферійних госпітальних кластерах Східно-Південного прифронтового поясу, які наразі перебувають у зоні «деструктивного стиснення та інфраструктурного

вакууму» , мають хронічний брак базових медичних кадрів та стабільних джерел електропостачання та зв'язку.

5. В роботі пропонується перехід фінансової архітектури КНП до диверсифікованої моделі через інструменти ДМС та локальні програми цільового співфінансування («Доступні ліки +», паритетне фінансування громад тощо). Обґрунтування цієї пропозиції викликає дискусію, адже фіскальна спроможність більшості територіальних громад в умовах воєнного стану критично обмежена через вилучення «військового ПДФО» та загальну мілітаризацію бюджетів, що робить стабільне пулінг-співфінансування медичних КНП з місцевих бюджетів малоймовірним.

6. Характеризуючи впровадження спроможної мережі лікарень здобувачка справедливо акцентує увагу на суттєвій трансформації просторової та фінансової кон'юнктури ринку медичних послуг та виокремлює низку ризиків економічного, організаційного, ресурсного генезу, які можуть супроводжувати цей процес (с.142-143). В цьому контексті уточнення потребує механізм нівелювання цих ризиків.

Зазначені зауваження мають виключно дискусійний і рекомендаційний характер, жодним чином не применшують високу наукову новизну та практичну цінність дисертаційного дослідження, а лише відкривають додаткові перспективи для подальших наукових пошуків авторки.

9. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дослідження Кудим Ольги Вікторівни на тему: «Формування та розвиток ринку медичних послуг національної економіки» направлена на поглиблення теоретико-методологічних та прикладних засад формування збалансованої моделі ринку медичних послуг.

Враховуючи актуальну ситуацію та виклики воєнного стану, робота є надзвичайно важливою для розуміння шляхів створення спроможного ринку медичних послуг України. За змістом, структурою робота є завершеною науковою працею, яка загалом відповідає встановленим вимогам та паспорту

спеціальності «Економіка».

10. Загальний висновок. Враховуючи актуальність теми, важливість вирішення поставлених завдань дослідження та отримані наукові результати, доцільно констатувати, що дисертаційна робота Кудим Ольги Вікторівни є завершеним, самостійним, комплексним, належно апробованим науковим дослідженням, що відповідає спеціальності 051 «Економіка».

Дисертаційна робота Кудим Ольги Вікторівни на тему: «Формування та розвиток ринку медичних послуг національної економіки» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341), а її автор, Кудим Ольга Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент -

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
охорони здоров'я та психології

Одеського національного медичного університету

